

NORGES HØYESTERETT

Den 24. juni 2020 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Falkanger, Kallerud og Bergh i

HR-2020-1330-U, (sak nr. 20-087121SIV-HRET), sivil sak, anke over beslutning:

A (advokat Grete Opshaug)

mot

X kommune (X kommune
v/advokat Therese Eriksen Håhjemsvik)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens beslutning om ikke å samtykke til ankebehandling av spørsmål om omsorgsovertakelse, jf. tvisteloven § 36-10 tredje ledd.
- (2) A er mor til B, født 00.00.2016. Bs far er C.
- (3) Fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker i Møre og Romsdal traff 4. mars 2019 slikt vedtak:
 - «1. X kommune v/barneverntjenesten overtar omsorgen for B, f. 00.00.16, jf. barnevernloven § 4-12 bokstav a.
 2. B plasseres i godkjent fosterhjem.
 3. B og mor har rett til samvær med hverandre fire ganger i året, hver gang inntil to timer.
 4. B og far har rett til samvær med hverandre to ganger i året, hver gang inntil to timer.
 5. Barneverntjenesten gis adgang til å føre tilsyn under samværene med både mor og far.»
- (4) Både mor og far krevde overprøving av fylkesnemndas vedtak. Under saksforberedelsen ble mors krav om at det skulle oppnevnes sakkyndig ikke tatt til følge.
- (5) Sunnmøre tingrett avsa 30. september 2019 dom med slik slutning:

- «1. Fylkesnemndas vedtak i sak 2019/000260 punktene 1, 2, 3 og 5 stadfestes.
2. B, født 00.00.2016, og C har rett til samvær med hverandre én gang i året på inntil to timer.»
- (6) Mor anket dommen, slutningens punkt 1, til lagmannsretten. Far har ikke anket dommen.
- (7) Frostating lagmannsrett avsa 5. mai 2020 beslutning med slik slutning:
- «1. Det gis ikke samtykke til at anken over omsorgsovertakelsen fremmes.
2. Det gis samtykke til videre ankebehandling av samværsordningen mellom B og mor.»
- (8) A har anket lagmannsrettens beslutning til Høyesterett for så vidt gjelder punkt 1. Det anføres at det ikke fremgår av lagmannsrettens begrunnelse at spørsmålet om å nekte samtykke til ankebehandling er forsvarlig vurdert. Vilkårene for videre ankebehandling er oppfylt etter både bokstav a og c i tvisteloven § 36-10 tredje ledd. Anken har prinsipiell betydning, jf. tvisteloven § 36-10 tredje ledd bokstav a for så vidt gjelder om vilkåret om «very exceptional circumstances» for omsorgsovertakelse er oppfylt. Tingretten har formuleringer som skaper tvil om retten har vektlagt andre forhold enn de vilkårene for omsorgsovertagelse som fremgår av barnevernloven. Det anføres videre at det ikke forelå et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag når det verken for fylkesnemnda eller tingretten ble oppnevnt sakkyndig.
- (9) *X kommune* har anført at det ikke hefter saksbehandlingsfeil ved lagmannsrettens beslutning. Det er foretatt en reell og forsvarlig vurdering av spørsmålet om omsorgsovertakelse, basert på et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag. Det er ingen vesentlige svakheter ved tingrettens dom og saksbehandling, og anken reiser ingen prinsipielle spørsmål vedrørende spørsmål om omsorgsovertakelse. Anken påstås dermed forkastet.
- (10) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at ankeutvalgets kompetanse er begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling. Dette omfatter blant annet om de lovbestemte vilkårene for ankebehandling i lagmannsretten, er oppfylt. Ved denne prøvingen har utvalget full kompetanse.
- (11) Dersom noen av ankevilkårene er oppfylt, hører spørsmålet om det skal gis anketillatelse for hele eller deler av saken under lagmannsrettens skjønn. Høyesteretts kompetanse er da begrenset til å prøve om skjønnet og den begrunnelse som eventuelt er gitt for dette, er forsvarlig, jf. blant annet HR-2017-776-A avsnitt 27 og 57. Som ledd i prøvingen av lagmannsrettens beslutning må ankeutvalget vurdere om tingrettens saksbehandling, herunder dens beslutningsgrunnlag og begrunnelse, gjør at det kan foreligge en krenkelse av retten til familieliv etter Grunnloven § 102 eller Den europeiske menneskerettskonvensjon artikkel 8 dersom tingrettens dom blir stående som endelig avgjørelse i saken, jf. HR-2020-661-S avsnitt 61.
- (12) Lagmannsretten fant vesentlige svakheter i tingrettens dom vedrørende fastsettelsen av samvær for mor, og at anken over denne delen av dommen derfor skulle fremmes, jf. tvisteloven § 36-10 tredje ledd bokstav c. Anken over omsorgsovertakelsen ble derimot ikke fremmet. Lagmannsretten begrunnet dette med at

«vilkårene for videre ankebehandling ikke [er] oppfylt - verken etter tvistelovens § 36-10 tredje ledd bokstav a eller bokstav c. Etter avgjørelsene i storkammersakene gjelder ikke Bs sak spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken. Og det foreligger heller ikke svakheter ved tingrettens avgjørelse eller saksbehandling som kan begrunne henvisning. Da har ikke lagmannsretten kompetanse til å samtykke til videre ankebehandling.»

- (13) Det gis her uttrykk for en uriktig forståelse av hvilken kompetanse lagmannsretten hadde etter § 36-10 tredje ledd. Utvalget viser til HR-2020-907-U, der det heter:

«Retten fant at ingen av vilkårene i § 36-10 tredje ledd var oppfylt når det gjaldt omsorgsspørsmålet. Under drøftelsen av samværsspørsmålet heter det at vilkåret for å gi samtykke til denne delen av anken «er oppfylt fordi tingrettens dom går ut på tvang som ikke var vedtatt av fylkesnemnda, jf. tvisteloven § 36-10 tredje ledd bokstav d». Dersom lagmannsretten med dette mente at den var avskåret fra å gi samtykke til også å fremme anken over omsorgsspørsmålet er det uttrykk for uriktig rettsforståelse.

Dersom ett av vilkårene i § 36-10 tredje ledd er oppfylt har lagmannsretten adgang til å samtykke til å fremme anken også for andre spørsmål enn hvor vilkåret er funnet oppfylt, i alle fall når disse spørsmålene står i en viss sammenheng med samværsspørsmålet, jf. HR 2019-1001-U avsnitt 24.»

- (14) Siden lagmannsretten hadde funnet vesentlige svakheter ved tingrettens avgjørelse av samværsspørsmålet, hadde den altså kompetanse til også å fremme anken over omsorgsovertakelsen. Den feilaktige rettsforståelsen ledet til at lagmannsretten ikke har vurdert om den *bør* gi samtykke til at også anken over omsorgsspørsmålet fremmes.
- (15) Utvalget finner videre at det er en vesentlig svakhet ved tingrettens behandling av saken at det ikke ble oppnevnt en sakkyndig til å utrede mors omsorgsevne. I HR-2020-663-S avsnitt 99 la Høyesterett – i storkammer – riktignok til grunn at det verken etter norsk rett eller Den europeiske menneskerettskonvensjon kreves at det som hovedregel skal innhentes sakkyndige erklæringer. En konkret vurdering, der det avgjørende er om saken kan avgjøres på forsvarlig grunnlag uten en slik oppnevning, kan imidlertid tilsi at en slik innhenting må skje. Blant annet må det legges vekt om det tidligere er innhentet sakkyndig erklæring, tiden som deretter er gått, og om det er skjedd endringer i foreldrenes livssituasjon og omsorgsevne. Det vil også ha betydning om det i saken er gjort fagkyndige vurderinger på annen måte enn ved oppnevning av sakkyndig.
- (16) For spørsmålet om det i vår sak burde ha vært oppnevnt sakkyndig for tingretten, er det av betydning at slik oppnevning heller ikke skjedde for fylkesnemnda. Barnevernet og en hjemkonsulent har riktignok over tid fulgt familien tett, og det foreligger en rekke uttalelser/rapporter fra dem. Hovedinntrykket er imidlertid at det ikke er helt klart hva mors problemer og Bs utfordringer består i. Dessuten synes det som om mor hadde en positiv utvikling frem til Bs far i april 2018 ble pågrepet og siktet for seksuelle overgrep mot et barn under 14 år. Han er senere domfelt for dette.
- (17) Utvalget viser til at det i rapport fra hjemkonsulenten 25. januar 2017 heter at «[s]amspillet mellom B og mor oppleves å være i en positiv utvikling». Videre fremgår det av sluttrapporten fra et familiesenter 16. august 2017 at det i løpet av oppholdet der fra 26. januar

til juni 2017 skjedde en endring i mors sosiale fungering, og at også «[s]amspeillet mellom mor og B vurderes å ha endret seg i positiv retning», selv om «[m]ors emosjonelle omsorg for B vurderes enda ikke tilstrekkelig god».

- (18) Hjemkonsulenten har ifølge fylkesnemndsvedtaket «forklart at det var positiv endring hos mor på flere punkter frem til april 2018. Det var da et klart fall i fungering hos mor som følge av straffesaken mot far, og hun falt tilbake til gammelt mønster. I konsulentens omfattende sluttrapport 30. oktober 2018 fremgår det samme.
- (19) Barnehagen synes 30. november 2018 å beskrive et helt normalt, men forsiktig barn. Bortsett fra at mor er «kort i praten» ved henting og levering, kan det ikke av denne utledes noe negativt om mor.
- (20) Opplysningene fra helsestasjonen 6. desember 2018 er gjennomgående positive. Overordnet beskrives samspeillet mellom mor og barn som «fint og kjærlig». Om konsultasjonen høsten 2018 uttrykker helsesøster at hun «ser et positivt og gjensidig samspill mellom mor og datter ... Mor sier at hun synes det er kjekt å høre at jeg ser en positiv utvikling i samspeillet deres».
- (21) Tingretten har lagt vekt på uttalelsen fra behandlende psykolog, som bygger på oppfølging i perioden 19. januar til oktober 2018, der siste kontakt med pasienten var i august 2018. Psykologens prognose bygger imidlertid ikke på observasjoner av samspeillet mellom mor og barn, og det er heller ikke omsorgsspørsmålet som sådant som vurderes. Det er uttrykkelig uttalt at «informasjonen som foreligger ikke gir det fulle bildet av pasientens psykiske fungering», og at tidlig i behandlingsforløpet ble far anmeldt for overgrep mot barn, noe som gjorde at mor «ble ... mindre tilgjengelig emosjonelt, fraværet økte». Psykologen vurderte det dithen at «informasjonen om at barnefaren var mistenkt for seksuelle overgrep var en så stor belastning for henne at det ble for mye å håndtere. Sammen med manglende avlastning av datteren i det daglige ble det en ugunstig periode for henne å være til stede, og å arbeide med egen endring og innsikt».
- (22) Utvalget konstaterer etter dette at opplysningene i saken ikke er entydige, og at de dels er basert på situasjonen da B var spedbarn, dels på funksjonsfallet knyttet til straffesaken mot barnefaren i april 2018. På bakgrunn av den positive utviklingen som hadde vært frem til da, og muligheten for at funksjonsfallet var utløst av straffesaken mot far, mener utvalget at det er en vesentlig svakhet ved tingrettens behandling at det ikke ble oppnevnt en sakkyndig til å vurdere mors omsorgsevne.
- (23) Etter dette må lagmannsrettens beslutning om ikke å gi samtykke til å fremme anken over omsorgsovertakelsen oppheves.

S L U T N I N G

Lagmannsrettens beslutning punkt 1 oppheves.

Knut H. Kallerud
(sign.)

Aage Thor Falkanger
(sign.)

Espen Bergh
(sign.)